

FIGYELŐ

SZÍNHÁZI SZEMLE.

A HAZAI TERMÉS az idén sokáig váratott magára. Az első négy hónapban csak átlagprodukciók kerültek színre, vagy olyan suta kísérletek, amelyekhez képest az átlag már nívót jelent. Igazi értékeiket színházaink az újesztendőre tartogatták. Ma egyszerre három színházban (Nemzeti, Víg- és Magyar) játszanak olyan hazai színművet, amilyenből egy is feledteti a korábbiak sűrű seregét,

A Nemzeti Színház lassan, de biztosan rájött arra, hogy műsorát nem okvetlenül újdonságokkal kell kitölteni. Felújította gazdag repertoárjának néhány értékes darabját s ezzel nemcsak híveinek szerzett örömet, hanem a saját maga helyzetét is lényegesen megkönnyítette. Az első lépést azonban követnie kell egy tervszerűen kidolgozott programnak, amely a hazai és külföldi klasszikusoknak ismét méltó helyet biztosít. Shakespeare-ciklust, külföldi és hazai, régi és modern klasszikusokból álló „gyűjteményes kiadást” várunk a százéves Nemzeti Színházról. Semmi szükség arra, hogy ezt a hagyományos feladatát a magánszínházaknak engedje át. Igaz, a Nemzeti Színháznak a kortársakat is meg kell szólaltatnia. Ez is hivatása, de nem föltétlen kötelessége. Mert ha az a kortárs a Nemzeti színpadán helyet követel, akár az „ifjúság”, akár az „elismert tehetség” jogcímén, — ne kamaszos éretlenségével vagy tisztességben megöszült fürtjeivel, hanem kizárólag arra való alkotásokkal követelődzék. Es ha a lektorok asztalán ilyen nem akad, akkor a Nemzeti Színház hónapokig, sőt ha kell évekig hagyjon fel a meddő gyöngyhalászattal s inkább pompás készletéből rendezzen aukciót. — „Csongor és Tünde” előadásával a Nemzeti drámairodalmunk egyik legragyogóbb kincsét foglalta új keretbe. Költészetünk alig ismer összetettebb és egyszerűbb, raffináltabb és naivabb alkotást, mint Vörösmarty remeke. Shakespeare-, Calderon- és sok más idegen hatás színezi ezt a külföldi eredetű, de évszázadok során ízig-vérig magyarrá hatódott mesét. A néphagyomány Árgirus királyfia, Tündér Ilonája, boszorkánya és ördögfiat testesülnek meg Csongor és Tünde, Mirigy, Duzzog, Kurrah és Berreh alakjaiban. Átalluk s a többi figurán keresztül vetíti ki a költő világképét s életfilozófiáját. Egyfelől a tönkrement Kalmár, az elűzött Fejedelem, az elméjében elborult Tudós és az elesettségéből fölemelkedni többé nem tudó szerencsétlen Ledér, másfelől Csongor és Tünde, a hűséges, tiszta szeretők, valamint vaskosan reális pendantsjaik, Balga és Ilma: kifejezői, intő példái vagy követendő eszményei ennek a költőfilozófiai idealizmusnak. Németh Antal láthatólag nagy szeretettel végezte a színpadra alkalmazás és rendezés munkáját. A mű absztrakt jellegére és népi gyökereire egyaránt tekintettel volt. Amazt az erősen stilizált, ornamentális és nem naturalisztikus színpadi keret, ezt a népi díszítőelemek, főleg a kosztümök (Csongor és Balga székely gúnyája, Ilma magyar köntöse) hatásosan juttatják érvényre. Úgy hisszük, minden eddigi rendezési kísérlet között ez a megoldás áll legközelebb

a mű tökéletes tolmácsolásához. Mindössze valamivel kevesebb technikai vívmányra és valamivel több közvetlen mesehangulatra volna csak szükség. A megkapóan szép díszletekkel és jelmezekkel Jaschik Álmos remekelt. A játékot Polgár Tibor zenéje kíséri. A szerepek szinte kivétel nélkül a Nemzeti Színház fiataljainak kezében — s jó kezekben — vannak. Dicséret nekik s öröm nekünk, hogy végre úgy írhatunk, mintha soronként fizetett kommunikét íránk!

A Vígszínház azzal, hogy idei műsorába erdélyi drámaciklust iktatott, valóságos nemzeti színházi feladatot vállalt magára. Eddig csak Kós Károly drámája — „Budai Nagy Antal“ — került színre, de ennek kvalitásai, valamint a hátralevők ígéretei (Bánffy Miklós: *Alvilág*, Tamási Áron: *Tündöklő Jeromos*, Kakassy Endre: *A vörös kör*) eléggé jelzik, hogy ez a szép kezdemény az irodalmiság és erdélyiség követelményét teljes komolysággal érvényesíti. — Kós Károly, írói tevékenységéhez híven, ezúttal is olyan történelmi tárgyhoz nyúlt, amely mélyen gyökerezik az erdélyi földben. Drámája Erdély történetének egy kevésbé ismert korszakát, a Zsigmond korabeli, 1436-1 parasztlázadást idézi föl. A huszitizmus Németországból és Csehországból a Felvidékre és Erdélybe is átcsapott s keleti hullámjai Moldváig hatoltak. Az eredetileg vallási mozgalom Erdélyben szociális forradalmat váltott ki, amit nagyban elősegítettek az ottani áldatlan viszonyok. Lépes György püspöknek a tizedfizetésre vonatkozó kíméletlen rendeletéi ugyanis annyira elmérgesítették a helyzetet, hogy a parasztság elkeseredése véres lázadásban lángolt fel. Egy Prágából hazavetődött, katonaviselt fiatalember, Budai Nagy Antal kerül a mozgalom élére. Végzete sodorja a tragikus útra ezt a Dózsa György előfutáraként jelentkező, de mindenképpen rokonszenvesebb kalotaszegi kurtanemest. Menekülni próbál sorsa elől „ birtokba vett ősi földje, birtokolni vágyott kedvese, „kicsi Annája“ kötik, marasztják, — hiába. Nincs menekvés. Saját s népe fanatizmusa végül is kezébe adja a vezéri kardot és ő a „kelyhesek“ rongyos seregét győzelemre viszi. Kiharcolva a nép követeléseit, békét akar Erdély földjén s az erdélyi lelkekben. Ez lesz a végzete. Ettől fogva nem ura, hanem csak eszköze, majd áldozata a fölvert szenvedélyeknek és összeütköző erőknél. A vajda, erőre kapva, sorra veri le a lázadókat s Kolozsvárt a vezér seregét is körülkeríti. Hősünk társai megmentésén fáradozik, de hívei tárgyalásait félremagyarázva, áruházzal vádolják s egyikük leszúrja. Erdély nyugtalan lelke szólal meg ebben a múltat idéző, mégis időfelettinek tetsző tragédiában. Olyan ez a mű, mint az eszményi olvasmány: nemcsak a mondanivalójával köt le, hanem a gondolatokkal is, amelyeket ébreszt. Nem egyetlen alkotás. Drámai kezdés után epikussá szélesedik. Indulásában két konfliktus lehetőségét is fölveti, később mindkettőt elejti. De ez az akciót sodrából nem téríti el s feszültségét sem lazítja. A történés egységes mindvégig, ott is, ahol a komor színek közé idillikus képek szövődnek. Van két egészen grandiózus tablója: az első felvonásnak, az utolsó vascsorát idéző záróképe és a harmadik felvonásban lepergő békediktátum. Az író helyenként igen súlyos és igen kényes kérdéseket vet föl, amelyek ellen ezeregy kifogást szögezhetnek azok, akik pártszempontokkal és teóriákkal mérik a művet; mi tartozunk az igazságnak: Kós Károly a művész szuverenitásával s kizárólag a mű érdekében alakította tárgyát s gyúrta alakjait. Csupán ott tévedett, hogy túlságos hevülettel állt maga is — nem hőse, hanem hőse híveinek pártjára. Jellemeit jól megkomponálta, számos kitűnően alkotott drámai alakot dob a színpadra. Bírja a szónak fizikai erejű hatalmát, ura a drámai dikciónak: szavaival megragad, megráz, lesújt és fölemel. A nézőt elejétől végig lenyűgözi az újszerűség, egyszerűség s főleg a férfias erő varázsa. A mű drámai izzásától elválaszthatatlan annak

nyelvi kifejezése. Budapest közönsége foyerban és szalónban bájos hozzáértéssel állapította meg, hogy Kós Károly drámájának „gyönyörű a nyelvezete“. Holott Kós Károly drámájának nincsen „nyelvezete“, csak éppen a mondanivalója a tárggyal adequat módon nyer kifejezést. Keresetlen, zamatos erdélyi beszéd ez, mely évszázadok patináját őrzi, ezért hat archaikusnak s a maga egyszerűségében is ünnepélyesen zeng. Szótárban ne keresd: forrása az erdélyi lélek. A stílusos díszletek megtervezésében Kós Károly, a kitűnő grafikus segített Kós Károlynak, a kitűnő írónak. A Vígszínház — Lépes püspök szájalmas szereposztását nem tekintve — megbecsülte a munkát, amelyre vállalkozott, a színészek (Greguss Zoltán, Dayka Margit, Somlay, Toronyi és a többiek) maradéktalanul ellátták feladatukat.

A Magyar Színháznak az idén ismét sikerült olyan színdarabot találnia, amellyel magának sikert biztosít s a szezon egyik legjelentősebb eseményét nyújtja. Zilahy Lajos színművének tulajdonképpeni főszereplője a quattrocento egy névtelenjének festménye: „A szűz és a gödölye“. A vagyontérő képnek külön szimbolikus értéke is van; jelképe gazdái, a Huben-család anyagi jólétének és erkölcsi tisztaságának. Misztikus kapcsolat. van a kép és tulajdonosai között s mint ilyen ez a festett deszka Balzac „Szamárbőrével“ és az e regényből oly tehetségesen plagizált „Dorian Gray arcképével“ tart szerepbeli rokonságot. A kép, helyesebben a hozzáfűződő tradíció, a család sorsával egyet jelent. A Huben-család a képpel áll vagy bukik. Világosan kitűnik ez, amikor a családfő eladja a képet, hogy üzlete megrendült alapját helyreállítsa. Szelíd csalással, hozzátartozói tudta nélkül, másolatot állít az üres keretbe, hogy legalább a kép varázserejét örökíthesse tovább. Csakhamar meghal s ekkor kezdetét veszi az a családi komédia, amelynek értelme és tanulsága az eredeti és a hamis kép, az Igazság és Hamisság szimbólumán nyugszik. A családtagok, az apa erkölcsi uralma alól felszabadulva, két pártra szakadnak. Egyik oldalon egyedül áll a leánya, a fiatal özvegy: ő a nemes tradíciók, a tisztaság, a jóság és a becsületesség megtestesítője. Másik oldalon a két fivér, a sógornő és a házi démon a képmutatás, kapzsiság és romlottság képviselői. A fiúk előbb nővérüket semmizik ki, majd egymás között marakodnak a képért, amelyről nem tudják, hogy hamis, értéktelen másolat. A parabolát a végső jelenet világítja meg: a jó és szelíd nővért fiával együtt elviszi mágával az eredeti kép új tulajdonosa (inkább szimbólum, mint élő figura) a maga tengerentúli tiszta otthonába, míg a többiek, a gonoszok, egymást csalva és kölcsönösen kijátszva, építik jövőjüket a hitvány másolatra: a talmi szűzre és talmi gödölyére ... Itt legördül a függöny, az író a közönségre bizza, hogy kövesse a testvérek útját. Az utóbbi évek egyik legköltőibb színpadi alkotásával találkoztunk Zilahy legújabb drámájában, amely egyébként az író pályafutásának is eddigi legmagasabb állomása. Az ihlet ragyogása hatja át e finom, poétikus alkotást. Az önmagukban is hatásos képek szervesen kapcsolódnak egybe s a részletek nem homályosítják el a mű eszmei távlatát; a nagy tanulságot, amely válságos korunkban nap nap után alkalmazható. Tisztában kell lennünk azzal, hogy a szimbolikus ábrázolás az egyéni vonásokat típusokba merevíti; nem csoda tehát, ha Zilahy darabjában sincs egyéni jellem az öreg Huben patrícius-figuráján kívül; a többiek a szép és mélyértelmű szimbólum fehér vagy fekete bábjai. Nyelve, sőt „nyelvezete“ stílusosan igazodik a mű természetéhez: a kifejezés mértéktartásában komoly műgond érvényesül helyenként parnasszi pózzal. A mese ívelését és a szimbólum tisztaságát egyetlen törés zavarja észrevehetőbben, az t. i. hogy a család erkölcsi defektusai nem szervesen kapcsolódnak a képcseréhez, hanem — mint utólag kiderül — évekkorábbiak: ez a körülmény esetleg olyan félreértésre adhat alkalmat, mintha a mese nem az abszolút erkölcsi tisztaságnak, hanem csupán a tisztaság

látszatának fontosságát hirdetné, ami pedig szöges ellentétben áll a mű emelkedett tendenciájával. Törzs Jenő nagyvonalú és Makay Margit eszményien finom alakítása külön értéke a jó előadásnak.

Rátérve a többi magyar újdonságra, mindenekelőtt meglepően soknak találjuk a regényből színpadra szabott műveket. Azt is, amit a szerző sajátkezűig végez, azt is, amit más hajt végre. A regények dramatizálása nem új jelenség, nem is hazai specialitás, de eddig legalább csak szórványosan jelentkezett, míg most, az idén már fűrtösen. A darabgyártás e módszerének gyakorisága túlságosan emlékeztet a filmgyártás csöppet sem kívánatos üzemére. Különös jelenségnek kell tartanunk, hogy a színház, föladva a dráma igényességét, hovatovább élő vagy porosodó regények jobb értékesítésének börtényjévé alakul. S még hagyján, ha az idősebb írók vagy nagynevű halottak jelesebb munkáit népszerűsítik így időnként, de mit gondoljunk, látva, hogy már a fiatal írók között is valóságos divat ez a túlkényelmes termelés mód...

Az idén egy külföldi (Vihar az Egyenlítőn) és hat hazai színdarab jött regényből. Ez utóbbiak kettejénél társszerzők működtek közre.

Molnár Ferenc kedves, derűs diákregegyét, a „Pál utcai fiúk”-at (Royal Színház) Hevesi Sándor gyakorlott keze ültette színpadra, de a regény hamvas közvetlenségét, friss izgalmait, élmény- és emlékezőhangulatát neki sem sikerült átmentenie.

Kosztolányi Dezső hozzátartozói kegyeletes emléket véltek teljesíteni, amikor a kiváló költő kedvenc regényét, „Édes Anna” különös történetét Lakatos László átdolgozásában színpadra segítették (Belvárosi Színház). A közönség tulajdonképpen kettős érdeklődéssel foglal helyet a nézőtérben; először azt figyelni, hogyan végezték el a munkát a költő helyett, másodsor azon tűnődik, vajjon a költő hogyan valósította volna meg? Lakatos hűségesen látta el a tolmács szerepét, hatásos színpadi képekbe vetítve Édes Anna lelki és idegdrámáját, megrajzolva az utat, amelyet ez a kis cselédek gyöngye megtett, míg szegyenbe jutva és a szeretetlenségtől kétségbeesve gyilkossá válik. Megöli asszonyát anélkül, hogy tettéről számot tudna adni. A színpadon persze mások a motiválás eszközei s az effektusok is mások, mint a regényben. Kosztolányi éles realizmusa és előadásának egyéni hanglejtése itt elvész vagy átalakul. Sőt mintha az „agyonszekirozott” kis cseléd tragédiája helyett inkább egy súlyosan neuraszténias asszony tragédiáját állítaná előtérbe. Édes Anna Kosztolányinak pontosan az a műve, amelyet csak egész oeuvrejében érthetünk s szerethetünk meg igazán. Aki csak ezt a munkáját látja, nem fogja megérteni, hogy a költő voltaképpen a szeretetet hirdeti benne, a szeretetet, amivel szemben nemcsak a gyűlölet áll, hanem a szeretetlenség is, a közöny, meg az önzés, őszinte meleg humánusmot prédikál a költő. Éppen azért végzetesen messze esikizándéka fölismerésétől, aki az előadás grandguignolos hangsúlyait nem hagyja figyelmen kívül. Bulla Elma egészen rendkívüli, szuggesztív előadása, Peéry Piri meggyőző, tökéletes alakítása nemcsak a szerepet, hanem magát a költőt is kommentálja.

A Nemzeti Színház múltkor ismertetett „Pénz! Pénz! Pénz!” c. komédiáját fiatal szerzője, Barabás Pál „Ez a világ eladó” c. regényéből dramatizálta. Bókay János vígjátéka — „Mégvédtem egy asszonyt” — (Belvárosi Színház) főleg azzal utal hasonló című regényeredetijére, hogy az író szinte személytelenül alkalmazza a már kész művet a színpad követelményeihez: talpraesett, kerek vígjátékötlet a megrögzött agglegényről, aki a női becsület védelmében veszi el féltett függetlenségét. — Csathó Kálmán az ősz folyamán, egyik régi kisregényét divatos filmrendezővel és áporodott amerikai nagybácsival, kölcsönzött mondasséggel és eredeti

vidékiességgel, kültelki argot-val, dalbetétekkel s zeneszámokkal, egyszerűen mindennel, ami csillog s kell a népnek, kiadásán megtűzdelve, a Magyar Színház szerzőiként mutatkozott be. A darab címe: „Szakítani nehéz dolog“. Kitalálni viszont könnyű dolog volt, hogy a mű szerzőnk „A kék táska“ c. regényéből ifjúhódott meg, lévén ez a táska minden elképzelhető szellemesség okozója. A kék táska műfajváltozatát zene is támogatta, sajtó is támogatta, mégsem lett belőle siker. Legfeljebb tanulság. De talán még az se. Mert e sorok írásakor már ragasztják a Vígszínház új plakátját, új bizonyítékát annak, hogy a rossz példa mennyire ragadós: Szép Ernő „Háromlevelű lóhere“ címen kínálja „Ádámcsutka“ c. korábbi regényét. Csodálatos metamorfózis!

A többi magyar darab, a szokásos szezontermés, az idén különösen gyöngye irányzatot mutatott. írói munka nincs köztük, szerzőik többnyire még saját színvonalukat sem érték el. Tiszavirágként hulltak s vesznek a mindent megbocsátó feledés vizébe, s a krónikást fölmentik az alól, hogy hosszasan időzzék emlékünél.

A KÜLFÖLD a múltban is elég kiadásán táplálta színházainkat, az idén meg éppen rászorultunk az importra.

A Nemzeti Színház eddigi tizenegy újdonsága közül ötöt külföldről hozott. Ezekből kettő dán szerzőtől való, így az újabbak egyike, a „Szülők lázadása“ is, Jens Locher tói. A lázadó szülőket egy gazdag özvegy, ennek régi tisztelője és egy harcias nagymama képviselik. A fiatalokkal saját fegyvereiket szögezik szembe. Léhaságukat, könnyelműségüket, erkölcstelen felfogásukat átveszik, helyeslik, sőt túllicítálgják. A vígjáték azért vígjáték, hogy a lázadók célt is érjenek. Nem egészen új és nem éppen művészi eszközökkel dolgozik ez a francia és angol színműírói hagyományokon nevelkedett dán. Komikumát helyzetekre építi, alakjai inkább idejüket múlt karikatúrák, mint életből ellesett modellek. De van eredeti humora, természetes jókedve s szatírájának csípős a bors. Igényesebb modern író kerül a pointeket, szerzőnk szívesen él velük: el kell ismernünk, pointejei vidáman csattannak. A nagymamát Márkus Emilia lebilincselő kedveséggel játssza, szépszámú fehérhajú közönséget vonzva a Nemzetibe. Az özveget N. Tasnády Ilona alakítja bájos közvetlenséggel és rendkívül finom humorral. A vígjátékot Aszlányi Károly fordította és dolgozta át magyarra, mert — mint annakidején olvashattuk — a darab hangja és erkölcsi iránya ellen bizonyos kifogások merültek fel. A szelidítés sikerült.

Az életrajzi regények után kezdenek erősen divatba jönni az életrajzi drámák. A műfaj eddigi képviselői nem sok dicsőséget arattak. Angliai Erzsébet és VIII. Henrik, valamint az idei kísérletek többé-kevésbé azonos szervei bajban szenvednek. De mindez egyelőre nem rontja a műfaj ázsióját; Párizsban ősszel Napóleonnal került színre hasonló feldolgozás.

A Vígszínházban bemutatott „Erzsébet, az érhetetlen asszony“ (Elisabeth la femme sans hómme) szerzője, a francia André Josses, orvos. Érthető, hogy érdeklődését nem az uralkodónő, hanem elsősorban annak asszonyisága ragadja meg s művét Erzsébet talányos szerelmi életének megfejtésére állítja be. A freudista drámában jelenetről-jelenetre ritmikusan ismétlődik Essex gróf heves ostroma és a királynő ellenállása, amely valami titokzatos gátlásból fakad. Végre föltárul a titok. A közel hetvenéves Erzsébet, Essex kivégeztetése után, mániákusan idézve a múltat, az engedékenyebb vetélytársnak elárulja, hogy egy gyermekkori brutális élmény tartotta mindvégig távol a szerelmi élet realizmusától. Az író nem ragaszkodott a történelmi hűséghez, — a színpadon nem is keressük annak kópiáját. De drámai szempontból súlyos tévedésnek bizonyult az egész művet egy meló-

dramatikus zárójelenetre építeni, mert az egyfelől túlkésőn, másfelől túldivatos tudományossággal s nem föltétlenül meggyőzően fejt meg a rejtélyt.

A Magyar Színház a dramatizált életrajz egyik közel huszonöt éves előfutárát, Louis Napóleon Parker „Disraeii“-jét exhumálta, a műfaj konjunktuurájára alapítva számítását. A darab Anglia miniszterelnökének, Beaconsfield lordnak egyéniségét és alkotásait a maga hétköznapi közelségében kívánja bemutatni, a „Napóleon pongyolában.“-fajta művek külön esztétikája szerint. Megismerjük társaságban, hivatalában, sőt meghitt nyaralójában is, amint szívós kitartással küzd, fárad, ha kell komédiázik kitudózt célja: a Szezi-csatorna megvásárlása érdekében. Hogy aztán ennek Parker-féle ravaszságból és szentimentalizmusból, elszántságból és gyöngédségből egybegyűrt, slemilbe ojtott gentlemannek apothéozisa teljes legyen, hősünk csak amúgy félkézről szerzi meg királynőjének az indiai császári koronát is. Kétségtelen, hogy ez a beállítás élénken különbözik a történelmi nagyság hazai fogalmazásaitól. Mert a lényegre egyszerűsítve a dolgot: mindössze egy szerencsés üzlet megkötésének vagyunk a tanúi. Ennél a számunkra túlságosan tőzsde-izgalmú problémánál jobban érdekelté közönségünket az angol arisztokrácia karikatúrája; a leleplezett szentély, amelynek szertartásain a parvenű oly ártatlan flegmával teszi túl magát s diadalmaskodik, nem annyira az államférfiak, mint inkább a vicclapok bölcs rabbijának pózában, aki mindenre tud kádenciát és sohasem jön zavarba... A színmű külföldön szenzációs sikert aratott, pesti közönségéből — örüljünk neki — kevesebb telt ház futotta.

Hasonlóképpen sikertelen maradt Hermann Heinz Ortner osztrák író „Beethoven“-drámája (Nemzeti Színház), amelyen pedig az átdolgozó-fordító is javítgatott. A zene fejedelme helyett egy muzsikus különcről kapunk elrajzolt vázlatokat. Az író hol felelőtlen zsarnoka, hol tehetetlen szolgája a rendelkezésre álló hatalmas Beethoven-irodalomnak, de mindkét esetben a dráma törvényeivel és a közönség néma tiltakozásával találja szemben magát. Sem a zenei interpretáció, sem a címszerepet alakító Kiss Ferenc tehetsége, sem egyéb igyekezet nem változtat e tényeken.

Az új Művész Színház nevéhez méltó, komoly feladatra vállalkozott, amikor műsorrendjébe külön „Világirodalmi ciklust“ iktatott. A ciklus első darabja egy nem egészen bevált Hamlet-előadás volt, másika egy Shaw-szindarab: „Az ördög cimborája“. E komédiának épúgy megvan a maga nyers szatírája és palástolt érzelmessége, mint Shaw minden művének. Idő: 1777, az amerikai szabadságharc. Az angol csapatok egy kisváros lelkészének kivégzésével akarják megfélemlíteni a lakosságot. Am egy fiatalember, hírhedt enfant terrible, egy „lélektani pillanatban“, amilyent csak a véletlen rendez, föláldozza magát a lelkészért. Vakmerő szerepcserére vállalkozik, mert a veszedelmes játék egykori szerelmesének, a papnénak szemében hőssé magasztosítja őt s a kényes szituációban megszerzi neki a fiatalasszony búcsúcsókját. A gyávának hitt férj viszont a fölkelő ifjú köntösét s szerepét ölti magára. A fordulóponton mégsem dráma kerekedik, hanem komédia, amelynek legbrilliansabb részlete, amikor a haditörvényszék a már eleve halálraítelt fogoly előtt hajmeresztő lelkiismeretességgel és pokoli képmutatással játszatja le a hivatalos formáságokat. Shaw szatírája itt is örök kedvenc, céltáblája ellen irányul: az önteltséget, butaságot és kétszínűséget, a paragrafusok bűneit pellengérezi ki, hogy annál diadalmasabban mutathassa fel eszményeit: az igazságot és a szabadságot, amelyekben jóság és erő egyesül. Két hőse azt a tanúságot példázza, hogy válságos pillanatokban mindig megnyilatkozik az emberek igazi énje: a nyers ifjában az önfeláldozó gyöngédség, a kenetes lelkészben az elszánt katona. Természetes, hogy az író kíméletlen szatírájából ezúttal is az angol imperia-

lizmusnak jut ki a legkiadósabban. A komédia izzó drámai jelenetei, meglepő, groteszk fordulatai, hangulati hullámzása, pergő dialógusai a gondos előadásban igen jól érvényesültek s Shaw maradandó értékű művét a szezon egyik legemlékezetesebb színházi élményévé avatják.

Seribe elnyühetetlenül tartós és mindig frissítható vígjátéka — „Egy pohár víz“ — jelenlegi felújításában is hálásnak bizonyult. Seribe ugyanazt fogalmazta meg a vígjáték nyelvén, amit nem sokkal később Kemény Zsigmond a tragikumén, hogy t. i. az életben sokszor az imponderabiliák okozzák a legnagyobb jelentőségű bonyodalmakat. S hogy ez tegnap és ma egyformán igaz, azt a százéves vígjáték és az esténként megújuló siker egyformán igazolja.

Hasonlóképpen szerencsés volt import-drámái megválasztásában egy másik fiálé, a Pesti Színház is. Az eddigi szezont, mondhatni teljesen, két jól bevált színdarabbal futotta meg. Az egyik a „Virágzó asszony“: szerzője, Denys Amid, a francia vígjátékok szilárd hagyományaira építi darabját. A vígjáték hatásos cáfolata a „nézd meg az anyját, vedd el a lányát“ divatjamúlt bölcseségének. A darabban ugyanis ennek a tanácsnak pontosan a fordítottja történik. Adva van három családtag, három külön világ. A férj, aki üzleti ügyei miatt feleségét elhanyagolja, — de csak a feleségét hanyagolja el. A feleség, érzelmes, melegkedélyű asszony, közel a „veszedelmes életkorhoz“, akinek külön érdeme, hogy mégsem tartozik a hisztérikus megnemértett asszonyok típusába. A hisztériát jelen esetben a fiatalok képviselik, főleg a lány, az elkényeztetett egyke; társasága: vásott, nagyszájú, kinyílt szemű fiatalok. Ebben a három különböző világban botorkál egy régiszabású átlagifjú, aki a lánytól vár szerelmet, az apától állást, de végül mindkettőt az anyától, a virágzó asszonytól kapja meg. A tárgy nem épületes, ha akarom: kényes is, de ez a kényes tárgy ezúttal biztos kezekben van. Rendezés és játék, különösen a címszereplő Makay Margitnak, ennek a dekoratív megjelenésű, tehetségét mindig kultúrával és okossággal egyesítő művésznőnek szerepével egybeforrt alakítása méltán emeli ki e darabot a szezon színműaradatából s joggal szerzett a színháznak számszerűleg is igazolt sikert: százon felüli előadást.

A Pesti Színház másik nagyszerű darabja Edith Ellis „Vihar az Egyenlítőn“ c. trópusi története. Nő írta egy másik nő regényéből; ez főleg a férfialakok rajzából érzik ki. Exotikus miliőben, füledt légkörben, kalandokkal, tigrisvadászattal, gyilkossággal, egyszóval egy „trópusi történet“ kötelező rekvizitumaival tökéletesen fölszerelve pereg a játék. A drámai feszültség abból a vérmérsékleti különbségből robban ki, amely egy fiatal párt előbb egymáshoz szédít, majd szétszakít. De a drámának nem ők a főszereplői (a férj meg éppen epizódfigura!), — hanem egy energikus nagymama, akit nemcsak negyedik férje, gyermekei és unokái, hanem még a kegyetlen évek is respektálnak, ő tartja kezében a gyeplőt, ő bonyolítja s oldja meg a kusza szálakat. Sőt, mi több, az ő egyenlítőn inneni s egyenlítőn túli viharos múltja bontakozik ki szerepekből, szereplőkből, főleg pedig saját borsós elszólásaiból is. Tudva, hogy a nagymama sokrétű, komplikált szerepét tökéletes, egyéni művészettel Fedák Sári játssza, akinek előadásában a szerepnek külön hangsúlya van, — könnyű megérteni a darab rendkívüli sikerét.

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

*A genfi januári Tanácsülés, az alexandrettei és danzigi kérdés; a spanyol benem-
avatkozás további alakulása. — Az új Trockista-pett hírlapjaink rémhíreit Hitler
január 30-i beszédet az osztrák restauráció; a japánt homályos események.*

ANEMZETKÖZI FESZÜLTÉGNEK az év eleje óta mutatkozó enyhü-
ésével kapcsolatban az európai politika februárban sem mutatkozott
mozgalmasabbnak, mint januárban. Nem vált ugyan eseménytelenné,
de valahogy megszűnt a válság- és háborúvárásnak az a láza, amely az
1935—36-os éveket jellemezte. Ennek a helyzetnek és légkörnek megfele-
lően kissé erőre kapott a Népszövetség is. Míg a decemberi rendkívüli
Tanácsülésen, amelyet tudvalevőleg a madridi kormány hivatott össze
denunciálási célból, a külügyminiszterek csak helyetteseiket küldötték el,
addig a januári rendes ülésszak Eden angol, Delbos francia, Beck lengyel,
Sandler svéd, Arrasz török, Antonescu román, Litvinoff szovjet és del
Vayo valenciai külügyminiszterek jelenlétében folyt le. De volt is miert
megjelenniök ilyen nagy apparátussal: egyesült erővel sikerült az alex-
andrette-i szandzsák kérdésében kitört „veszedelmes“ konfliktust Párizs és
Ankara között békésen elintézniük.

Bár átlátszó, de ügyes eljárással ugyanis majdnem sikerült a benem-
avatottak előtt azt a benyomást kelteni, mintha tényleg komoly, mélyreható
differenciák forogtak volna fenn, amelyeket csak válságos tárgyalások után
sikerült a népszövetségi szellem érvényesítésével elsimítani. Ennek az erő-
sen mondvacsinált francia-török viszálynak az eredete tudvalevőleg az,
hogy Franciaország Szíria (hasonlóképp Libanonéval) kormányával szerző-
dést kötött a múlt év őszén, amely az angol-iraki szerződés mintájára Szíriá-
nak a francia mandátum alól való felszabadulás idejére önállóságot és önkor-
mányzatot biztosított. Már most a Versailles! és a sévresi szerződések értel-
mében, amelyeknek a volt török birodalmi területekből keletkezett mandá-
tumokra vonatkozó részét a későbbi lausannei szerződés nem változtatta
meg, Szíria mandátumterületéhez csatolták a Kis-Ázsia déli partjához
csatlakozóan félhold alakban elterülő alexandrette-i szandzsákokat. Alexan-
drette lakosságának pedig 23 százaléka török. A török kormány arra az
álláspontra helyezkedett, hogy ha a mandátum Szíria felett megszűnik,
akkor a szerinte organikusán és politikailag nem Szíriához tartozó Alexandret-
tenek is fel kell szabadulnia, saját autonómiáját visszanyernie, vagy pedig
újából török tartományvá válnia. A franciák ezzel szemben rámutattak arra,
hogy a mandátumterület egységes, hogy a lakosság többsége szíriai (arab),
hogy a mandátum megalapításakor semmiféle kivételt nem tettek a Szandzsák-
kal és hogy ennél fogva legfeljebb arról lehet szó, hogy a török kisebbség jogait
biztosító megállapodást kössenek a Népszövetség égisze alatt. A Nép-
szövetségi Tanács őszi ülésén a két álláspont összeütközött és az ellentétek
valóban élesekké látszottak. Ezt a török kormány különböző rendszabá-
lyokkal is igyekezett hangsúlyozni, amennyiben a ciliciai határ mentén
csapatokat vont össze. A Népszövetségi Tanács vizsgálóbizottságot küldött
ki — épúgy mint tizenhárom évvel előbb a mosuli kérdésben, vagy 1932-
ben Mandzsúriába. A Tanács ezenkívül a svéd külügyminiszter elnökle-
te alatt saját kebeléből hármass bizottságot delegált javaslatételre. A januári
ülésszak elején a kiküldött vizsgálóbizottság jelentése alapján Delbos és
Vicnot francia delegátusok Rüstü Arrasz török külügyminiszterrel együtt
a tanácsi bizottság előtt megegyezést hoztak létre. Ez a megállapodás egé-
szén röviden összefoglalva a szandzsáknak teljes belső autonómiát biztosít,
míg kereskedelmi és külpolitikai kérdésekben közösség marad fenn Szíriá-
val, illetve a szíriai kormány vezeti Alexandrette külügyeit is. Alexandrette

bizonyos mértékig a Népszövetség Tanácsának égisze alatt marad, amelynek képviselője különleges hatalmakkal küldetik ki a helyszínére. A török nyelv hivatalos nyelvvé lesz és külön alapokmány gondoskodik a kisebbségek védelméről, francia-török és francia-török-szíriai szerződések pedig a határok integritásának garanciájáról. A megegyezés érdekes dokumentum: elsősorban bizonyítéka annak, hogy akinek megfelelő hatalmi pozíciója van, az a nemzetközi életben, a Népszövetségen belül is — még ha vajmi kevés jogalapja van is — ki tudja verekedni magának kívánságai elismerését. Bár konfliktus veszélye Párizs és Ankara között természetesen egy másodpercig sem állott fenn, az eredmény a nemzetközi conciliációs eljárásnak és így a Népszövetségi Tanács alkalmazott módszereinek kétségtelen sikere. Most, amikor a Népszövetségre rossz idők járnak, különösen az abesszíniái balsiker után, fokozatosan fontos volt a Népszövetséget támogató hatalmak s a genfi intézmény vezetősége számára, hogy a sikernek megfelelő reklámot csináljanak.

Ez annál inkább előnyösnek látszott, mert a másik hasonló fontosságú kérdésben, de az európai veszélyközponthoz földrajzilag közelebb lévő helyen, a danzigi problémában, a Tanácsnak meg kellett elégednie fél-sikerrel, látszat-elintézéssel, amelynek be nem vallott nagyfokú elvi engedékenység az alapja. A Népszövetség és Danzig város szenátusa között a viszály a múlt év elején és nyarán tudvalevőleg abból következett, hogy a népszövetségi főmegbízott, az ír származású Mr. Lester, a danzigi státutumban biztosított jogainál fogva több ízben tiltakozott egyrészt a szenátus határozatai, másrészt pedig a danzigi választások lefolyása ellen, illetve a danzigi választások utáni közigazgatási rendszabályok ellen, amelyek a megválasztott ellenzéki — nem náci — képviselőket lehetőleg megakadályozták jogaik gyakorlásában. A feszültség Danzig nemzeti szocialista szenátusa és Mr. Lester között igen magas fokra hágott. A szenátus rendőrörszemet állított a főmegbízott lakása elé, amivel elérte azt, hogy a danzigi német politikai kisebbség képviselői nem mertek Lester színe elé járulni. Amidőn a múlt év nyarán végül egy németbirodalmi cirkáló danzigi látogatása alkalmából a szenátus és a cirkáló parancsnoka a főmegbízott jelenlétéről egyáltalában tudomást sem vettek, ez panasszal fordult a Tanácshoz. Ekkor történt a Tanács tárgyalásán az a nagy port felvert eset, hogy Greiser úr, a danzigi szenátus elnöke, kihívó hangú beszéd után, amelyben bejelentette, hogy többet a Tanács előtt nem jelenik meg, távozásakor a jelenlévő újságírók felé állítólag kiöltötte nyelvét és hosszú orrot mutatott.

Ezek után az események után hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a főmegbízott nem maradhat Danzigban, mert nem végezheti funkcióit állandó konfliktusok között. Hogy a Népszövetség presztízsét valamilyen módon mégis megmentsék, Mr. Lestert a főtitkár a Tanácscsal egyetértésben felfelé buktatta, kinevezvén őt a spanyol Azcarate helyére helyettes főtitkárrá. Ez volt az első lépés a danzigi kérdés úgynevezett „népszövetségi“ megoldására. Második lépésként megbízták a lengyel külügyminisztert, folytasson tanácskozásokat a danzigi szenátussal a főmegbízott hatáskörének védelme és a Népszövetség ellenőrzési jogának biztosítása tárgyában. Ez a megbízás politikailag csak azért pikáns, mert hiszen az, hogy Danzigot a Népszövetség égisze alá helyezték, azért történt, hogy kiküszöböljék a Danzig és Lengyelország közötti és a Német- és Lengyelországok közötti súrlódási lehetőségeket. Arra, hogy nem a németek és a lengyelek, hanem németek és németek között keletkezzék viszály s emiatt a Népszövetség Tanácsának és képviselőjének presztízse kerüljön veszélybe, akkor amikor a Versailles! szerződést gyártották, valóban senki sem gondolt. Ebből fejlődött aztán az a humoros helyzet, hogy a lengyel külügyminiszter

vállalkozott a közvetítésre a Népszövetség és Danzig» illetve a Népszövetség és Németország között. És ez, ami majdnem még humorosabb, teljes eredménnyel járt is, csak a főmegbízott számára hozott mégis presztízsveszteséget. Hogy rövidre fogjam a dolgot» Beck jelentése alapján a Tanács előadója» Mr. Eden azt javasolta» hogy a Tanácsnak a danzigi ügyekkel ősz óta foglalkozó hármas bizottsága erre a célra állandó megbízást kapjon, és ne a főmegbízott kérje bizonyos nézeteltérések esetében valamely kérdésnek napirendre tűzését, hanem ez a jog a főmegbízott jelentése alapján a tanácsi Hárombizottságra szálljon át. (Ez a kisebbségi kérdésekben fennálló konstrukció alkalmazását jelenti.) Viszont Beck sikere volt az, hogy Greiser úr, a danzigi szenátus renitens nemzeti szocialista elnöke, nyári búcsúkijelentései ellenére megjelent a Tanács előtt és udvarias, komolyhangú beszédben terjesztette elő a szenátus álláspontját. Eb egyébként nem, nevelési sikernek elkönnyvelheti ezt a Népszövetség. Hogy azután egyébként mi lesz Danziggal és a német-lengyel viszonytal (a sajtó tele van kalandos hírekkel ezekre vonatkozólag), azt már nem Genfben fogják eldönteni. A harmadik kérdés, amely a Tanács előtt szerepelt, inkább közvetett politikai fontossággal bírt és a lefolyt vita változatossága adott némi szint a problémának. A több madridi követségre menekült spanyol fehérek jogi helyzetére vonatkozott a vita és célja az volt, hogy annak a párezer spanyolnak, aki a vörösök elől a madridi diplomáciai kar egyes tagjainak védelmét kereste, Madridból való szabad eltávozását biztosítsák. A menedékjog körül folyt a vita, anélkül, hogy megoldotta volna a kérdést és végül szakbizottságra bízta az evakuálás Lehetőségeinek a letárgyalását, ami elé a valenciai kormány nem gördítene akadályt.

Az a megállapítás, hogy a spanyol probléma elvesztette Európára veszélythozó jelentőségét, még ma is fennáll. Az angol külügyminiszter is leszögezte, hogy ha a „benemavatkozás“ idővel nem vezetett is tényleges benemavatkozáshoz, annyit elért, hogy a konfliktus elharapódzását és európai háborúvá való elfajulását megakadályozta. Feladata a feszültségek levezetése volt egyrészt, a beavatkozás álcázása másrészt. A helyzet azonban december óta olyan kényelmetlenné vált a benemavatkozási formulát kitaláló hatalmak számára, hogy valóban a legnagyobb energiával megoldásra kellett törekedniök. Ennek az elhatározásnak eredménye volt Nagy-Britannia jegyzéke, amelyet az érdekelt hatalmakhoz — első sorban Németországhoz, Olaszországhoz, Portugáliához és Szovjet-Oroszországhoz — intézett s amelyben ezeket állásfoglalásra szólította fel az önkéntes toborzások beszüntetése tárgyában. Valószínűleg az angol-olasz megállapodás eredményeképpen mind a római, mind a berlini jegyzék konciliáns volt. Csak éppen rámutatott arra, hogy mind a két kormány már augusztusban az önkéntesküldés megakadályozását javasolta, amit akkor — elutasítottak! Mind a két kabinet azonfelül hivatkozott arra, hogy tulajdonképpen nemcsak a további önkéntesküldést kellene beszüntetni, hanem arról kellene gondoskodni, hogy a már ott küzdő vagy agítáló külföldiek elhagyják Spanyolországot s a spanyolok magukra maradjanak belső ügyeik elintézésére. Bár Eden angol külügyminiszter több beszédében kijelentette, hogy a spanyol népnek külföldi beavatkozás nélkül, magának kell döntenie kormányformájáról, azért Róma és Berlin követelése teljesítésének ma egyelőre mégis inkább technikai akadályai vannak: micsoda államfeletti hatalomnak kellene lennie annak az erőnek, amely az összes külföldieket eltávolíthatná akár a valenciai, akár a burgosi kormány hatalmi köréből? A spanyol eseményeknek ellentétben gazdag fejlődése itt ismét érdekes állomáshoz érkezett. Meg nem cáfolt laphírek szerint ugyanis Malaga ostrománál és bevételénél állítólag négyezer kitűnően felfegyverzett olasz „önkéntes“ vett részt s

Malaga sorsát valószínűleg épp ez a részvétel döntötte el. Már pedig Malaga elestének kihatása az egész hadjárat kimenetelére elég jelentékeny lehet. Ugyanakkor azonban, amikor ez az esemény ismét Franco felé kezdte billenteni a mérleg serpenyőjét, a londoni bizottság nagyszerű eredményt mutat fel: megegyezés jött létre az érdekelt hatalmak között s február 20-ától kezdve minden önkéntesküldés beszüntetését mondták ki és vitték keresztül a főbb érdekeltek saját állami hatáskörükben. Abban is megegyeztek, hogy március 6-ától kezdve szigorú ellenőrzés alá veszik Spanyolország összes határait. Az ellenőrzést egy Londonban székelő bizottság vezetése alatt a résztvevő államok költségén nagy apparátussal látják el. Portugália ehhez ugyan megtagadta hozzájárulását és nem engedte meg, hogy határait nemzetközi bizottság ellenőrizze, mert ebben szuverenitása megsértését látja. Már most nyilvánvaló, ha az ellenőrzés lyukas, akkor valóban semmit sem ér, mert a portugál határon át úgy a fegyvercsempészség, mint az önkéntesek csoportos bevonulása nyugodtan folytatódik. A francia kormány nagyon erélyesen lépett fel a megegyezés ilyen kijátszása ellen. Portugália álláspontját és szuverenitását úgy védte meg, hogy külön megegyezést kötött Angliával, amelynek értelmében nem nemzetközi bizottság, hanem angol tisztek fogják Portugália határai és kikötői ellenőrzését ellátni s a londoni bizottságnak erről jelentést tenni. Ez a megegyezés, amelyet még talán kiegészít az is, hogy a nemzetközi ellenőrzésben valószínűleg sem szovjetorosz, sem portugál hadihajók nem vesznek részt, úgylátszik biztosítja az egész benemavatkozási akció sikerét. Egyelőre legalább: hiszen még be kell várni, hogy a gyakorlat hogyan alakul és mik lesznek a következmények.

Mialatt az orosz beavatkozás mértéke csökkent Spanyolországban, addig Szovjet-Oroszországban tovább folyt a még életben lévő doktrinér kommunistáknak, Lenin közvetlen környezete megmaradt tagjainak, az úgynevezett trotszkistáknak a kiirtása. A harmadik Trotszki-pör, melynek fővádlottai Radek, a Szovjet leghíresebb publicistája és Szokolnyikoff, volt londoni nagykövet voltak, tizenhárom halálos ítélettel végződött, de a két fővádlott tízévi kényszermunkával menekült. Ezeknek a pöröknek a lélektani és politikai körülményeire még nem sikerült magyarázatot találni. Még a külföldön élő oroszok számára is megmagyarázhatatlan az az önbecsmérlésig menő vallomási készség, amely a moszkvai pörök vádlottait elfogja. Mellüket verve vallanak be külföldi számára teljesen érthetetlen és ostoba bűnöket, mint például azt, hogy a japán kormánnyal szövetkeztek Oroszország területi feldarabolására, csak azért hogy Sztálint megbuktassák. Minthogy az előbbi perek fővádlottait mind kivégezték, ezeknél már azt sem lehetett feltételezni, hogy életben maradásukat ígérték volna nekik beismerő vallomásuk esetére. Mert ugyan ki hitt volna ilyen ígéretnek? Viszont most tény, hogy ebben az esetben először kegyelmeztek meg a két fővádlottnak, akiket a főügyész vádbeszédében a legdurvább személyes sértésekkel illetett. Akárhogyan álljon is a dolog, az bizonyos, hogy Sztálin ezzel eltávolította az útból mindazokat, akik mint doktrinér marxisták helyébe léphettek volna. Volt-e ezzel azonban magasabb politikai célja? Valóban egyéni despotizmusát akarta-e megalapozni, vagy Vorosiloffal egyetértésben csupán ennek az utódlását akarta-e biztosítani, aki viszont teljesen nacionalista katonai diktatúrára törekszik? Vagy pedig saját realizmusával felvegyítetten mégis a Kommunista államrendszert akarja-e megvalósítani úgy bent mint kint és csak despotikus hajlama készítette a szellemi ellenzék kiirtására? Mindez csak találgatás. Aminthogy a helyzet újabb alakulása Moszkvában azt bizonyítja, hogy a magyar sajtóban is erősen felfűjt és ökölnyi betűkkel szenzációként kürtöit sok hír,

a Szovjet további belső konfliktusáról, katonai lázadásról, zendülésekről, Moszkva felgyújtásáról, Litvinoff és felesége házi fogságáról, mind — egyelőre legalább — merész fantázia szüleményének tekinthető. Sajnálatos az, hogy a magyar sajtó, amely ezeket a híreket a forrás ellenőrzése és mérlegelése nélkül, a legképtelenebb következtetések levonásával közölte, felült ezeknek a híreknek és ezzel bizony félrevezette az egész magyar közvéleményt is. A magyar sajtó legkomolyabb orgánumai is, szinte szellemi színvonalukhoz nem méltóan és fegyelmezetlenül, esnek bele állandóan ebbe a hibába, akár a kisantánról, akár Spanyolországról, akár a német eseményekről, akár Oroszországról van szó. Ez mindenesetre azt mutatja, hogy Magyarországon a sajtószabadság olyan mértékben van kifejlődve, mint sehol másutt, mert hiszen még a félhivatalos lapok is azt írják, amit akarnak, nem pedig azt, ami a hivatalos külpolitika irányvonalának megfelel.

Az európai politikának nagyjelentőségű eseménye volt Hitler Führerkancellár január 30-i beszámoló beszéde a Reichstag előtt. Bejelentette, hogy a versaillesi szerződést megszüntnek tekinti és hitet tett Németország békeakarata mellett. Az angol és francia kritika ugyan úgy szólt, hogy beszédéből hiányzottak a konkrét javaslatok, mégis kétségtelen, hogy a kétórás nagy szónoklatnak hatalmas építő jelentősége van. Az európai németellenes front ugyanis igen erősen munkába állott, hogy egyrészt Németországnak támadó szándékokat tulajdonítson, másrészt igyekezzék a német-olasz jóviszonyt megzavarni. A nyugati sajtó telve van a legváltozatosabb hírekkel arról, hogy Németország Danzigot be akarja kebelezni, hogy a Tótfoldon a magyarok között felkelést akar szítani s ha a csehszlovák hadsereg a fellázított szlovenszkói magyarok (?) leverésére összpontosítatnék, akkor a szudeta-németek felkelése, ennek nyomán a Reichswehr bevonulása megpecsételné a csehszlovák köztársaság sorsát. Ezekben a vad híresztelésekben, amelyeknek a forrása nyilvánvaló, nem az a meglepő, hogy kitalálták őket, hanem az, hogy a jelek szerint sokhelyütt — valóban el is hiszik. A német-olasz viszony megzavarására pedig az ausztriai helyzet elmérgesítése kínálkozik, ahol a nemzeti szocialista propaganda talán tényleg elköveti azt a hibát, hogy túlaktívá vált s ezzel megkönnyíti azok dolgát, akik ott a zavarosban akarnak halászni. Ha azután sikerülne Németország és Olaszország közé éket verni, ezt az eredményt mindkettő ellen ki akarják használni. Nincs kizárva, hogy ezeknek a nemzeti szocialista akcióknak az ellensúlyozására fordul Schuschnigg kancellár, most már nagyobb határozottsággal a restauráció fegyveréhez. Előbb újságcikkekben hangsúlyoztatta, utóbb saját maga beszédben kifejtette, hogy hamarosan eljőhet az idő, amikor az osztrák nép, mai alkotmánya keretében, visszatér a monarchikus államformához és régi dicsőséges tradíciói ápolásához. Lehetetlen ma választ adni arra a kérdésre, vajjon az osztrák kormány tényleg megmeri-e kockáztatni Ottó visszahívását, vajjon a három szomszédos állam, amely a Habsburg-ház ellen olyan nagy határozottsággal állást foglalt, — Németország, Csehszlovákia és Jugoszlávia — megelégednék-e egyszerű tiltakozással, de belenyugodnék-e az új helyzetbe; végül hogy vajjon a restaurált, uralkodónak sikerülne-e a régi dicsőség fényével ellensúlyozni a nemzeti szocialista propagandát? Ezek a kérdőjelek merednek az osztrák kormányférfiak elé. Természetesen a restaurálás Magyarország számára is súlyos kérdéseket vetne fel és nagyon próbára tenné a magyar nemzet politikai ösztönét, vezetőinek államférfiúi bölcsességét, nyugalmát, polgári bátorságát.

Amilyen érthetetlen a nyugateurópai gondolkodás számára — és talán nem teljesen szerénytelenség magunkat bizonyos tekintetben Nyugat-Európához számítani — az orosz lélek és mindaz, ami Oroszországban valaha is történt vagy ma végbe megy, éppen olyan talányszerű mindaz,

ami Távolkelet eseménye. Így Japánban legutóbb kormányválság volt, amelynek keletkezése, lefolyása és megoldása a rejtélyek egész sorozatát mutatja. A múltévi minisztermészárulás után, hosszú válság során, a hadsereg támogatásával létrejött Hirota-kormány az idén összehívott parlament legelső ülésén nagy botrány központjába került. Mind a konzervatív mind a liberális párt, de különösen az utóbbi, éles támadásokban részesítette a kormányt és elsősorban a pénzügyminisztert, amiről a hadsereg befolyása alatt Japán pénzügyi erejével arányban nem állóan emelte a katonai költségvetést. Hirota rövid ideig állta az ostromot, beadta lemondását, hogy a katonai párt nyílt sisakkal állhasson szembe a parlamenttel. Az isteni eredetű mikádó, akit elsősorban a hadsereg valóban szinte Istent megillető hódolattal vesz körül, erre egy miniszterviselt tábornokot bízott meg a kormányalakítással — ígbensőbb tanácsosai meghallgatása után. A japán alkotmány értelmében azonban a hadsereg jelöli ki a hadügyminisztert és a tábornoki karnak joga van a hadügyminisztert visszahívni a kormányból. Már most három legtekintélyesebb tábornok a hadsereg nevében bejelentette, hogy Ugaki tábornok kormányába nem delegál hadügyminisztert és egyetlen tábornoknak sem engedi meg, hogy tárcát vállaljon. A dolgot komplikálttá az tette, hogy a hadsereg kifogása Ugaki ellen az, hogy egyszer állítólag már részt vett a hadsereg tisztjeinek egy lázadásában, tehát nem alkalmas a belső fegyelem helyreállítására! Mondják ezt pedig azok, akik maguk aktív vezetői voltak a tavalyi katonai lázadásnak! Akárhogyan van is, Ugakinak vissza kellett vonulnia és teljesen a hadsereg politikájának a jegyében új kormány alakult azzal a programmal, hogy az alkotmányt és a rezsimit a japán nép szelleméhez képest fogja átalakítani, ami körülbelül annyit jelent, hogy teljesen militarizálja.

A kabinetben Hajasi tábornok elnöklete alatt még egy tábornok és két admirális van, ami a nyolctagú kormánynak elég erős katonai túlsúlyt ad. Viszont az új kormány a megbukottal szemben leszállította a költségvetést, tehát bizonyos mértékben mégis engedett a parlamentnek. Ezért nem vállalkozunk az egész válságnak és megoldásának lélektani vagy politikai magyarázatára. De valószínűnek látszik, hogy Japán még élesebb és erősebb katonai politikát fog folytatni a Távolkeleten, mint eddig.

OTTLIK GYÖRGY

MAGYAR KISEBBSÉG CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Karácsonyi és újévi cseh sajtóhangok a magyar kérdéstről; a kormány benyújtotta jövőévi költségvetését; a magyar kisebbség kulturális sérelmei, a magyar népiskolák szomorú helyzete: Esterházy János a képviselőházban, Hokky Károly a szenátusban teszi szavát a magyarság sérelmeit; Jaross Andor a nyelvtörvény végrehajtását követeli: az Egyesült Párt nagyarányú szervező munkája; a Kazinczy-Társaság kassai kultúránkétja, a Jókai Egyesület komáromi ünnepsége: Szüllő Géza beszéde a Magyar Pártok pozsonyi klubülésén.

ISMERETESEK JAVARÉSZT azok a szólamok, melyeket hivatalos csehszlovák politikusok ajkáról és írásaiból 18 év óta úgyszólván állandóan hallottunk és olvastunk, melyek nem győzik hangsúlyozni, — mint ők mondják, statisztikai „tényekre“ támaszkodva — hogy a csehszlovák köztársaság teljes egészében eleget tett nemzetközi kötelezettségeinek a kisebbségi kérdés rendezése terén. Mint mondják, a prágai kormányzat a demokratikus szellemű törvényeknek egész sorát megalkotta, hogy így politikai, nyelvi és kulturális téren is gyökeresen, és tényleg emberi módon likvidálja

a nemzetiségi kérdésből előállható belső súrlódásokat. Ennek a prágai, demokráciával politikai propagandát üzérkedő akciónak a közelmúltban érdekes példája volt Dérer Iván igazságügyminiszter beszéde, aki a szociáldemokrata párt komáromi magyar szekciójában tartott előadást és szószerint a következőket mondta: „A csehszlovákiai magyar lakosság az egyetlen része az egész magyar nemzetnek, amely a demokratikus rendszer áldásait élvezzi.“ Valószínűleg a csehszlovák demokratikus rendszer, kisebbségi népeket „áldásaiban“ részesítő szellemére gondolt Berán képviselő, az agrárpárt elnöke is, amikor a Prager Tagblatt karácsonyi számában azt mondja a kisebbségi kérdéstről, hogy „Európában sehol sem adtak a kisebbségeknek annyi fejlődési lehetőséget, mint nálunk.“ Körülbelül ugyanígy vélekedik a kisebbségi kérdéstről Rocek Antal is az újévi Národní Politika hasábjain, ahol egyszerűen kijelenti, hogy „többet adtunk kisebbségeinknek, mint amire a békeszerződések kisebbségvédelmi intézkedései köteleztek.“ A nemzetiszocialista Cesko Slovo január 3-1 számában részletesen foglalkozik a magyar kérdéssel és eredményként leszögezi, hogy létre volna hozható megegyezés a magyarokkal, de csakis a következő feltételek mellett: i. A köztársaság alkotmányán változás nem történik. A nyelvtörvény, illetve két végrehajtási rendelete hatályban marad. 2. Kulturális kérdésekben a magyar kisebbségnek pontosan meg kell fogalmaznia követeléseit és ezek tárgyalás alá kerülnek. 3. Állami szolgálatba a jövőben is felvesznek lojális magyarokat, mint eddig, amennyiben az összes követelményeknek megfelelnek. (Ez utóbbi ponttal kapcsolatban jegyezzük csak meg, hogy hivatalos adatok szerint az állami hivatalokban alkalmazott magyarok száma jelenleg kerek számban 9800, ami egyötöde körülbelül annak a számnak, mely a magyarságot aránylagosan a közhivatalokban megilletné.)

Hogy a csehszlovákiai magyarság mennyire részesül a csehszlovák demokrácia „áldásaiban“, erre nézve éppen a közelmúlt parlamenti eseményei vetettek élénk világosságot. A kormány október közepén terjesztette a prágai törvényhozás elé 1937-re szóló 8 milliárd koronát meghaladó költségvetését, ahol az egyes tárcáknál felvett tételeket közelebbről megvizsgálva, azonnal kiderül: mily mostohán és szemérmetlenül tér napirendre az állam a magyar kisebbség kulturális jogai fölött. A csehszlovákiai hivatalos magyar politika kezdettől fogva azon az állásponton volt, és ezt az irányt képviseli ma is, hogy a kisebbségi magyarság kulturális, gazdasági, nyelvi és politikai sérelmeinek orvoslása nem intézhető el a „do ut des“ elve alapján. A kisebbségi magyarságot a békeszerződésben és az alkotmánylevelben pontosan lefektetett szabadságjogok illetik meg, melyeknek megadása az állam részéről nem kegy, nem jóakarát, hanem egyszerűen és röviden: kötelesség. És e jogok megadása, és a látható sérelmek orvoslása nem tehető függővé az államhoz való lojalitás, vagy politikai ellenzékiesség pusztá ismervétől. Ellenzéki politikusaink nem győzik hangoztatni, hogy a számszerűleg kimutatható iskolaügyi, közigazgatási téren létező igazságtalanságok megszüntetését nem lehet függővé termi attól, hogy a magyar pártok vajjon ellenzéki avagy kormánypárti politikát folytatnak-e. Kijátszása és megkerülése volna ez a demokráciának, melyre pedig csehszlovák részről oly gyakran hivatkoznak.

A kisebbségi szerződés 9. pontja kimondja, hogy az állami bevételek aránylagos része a kisebbségek számára költségvetésileg biztosítandó. Ám, ennek az alapelvnek a tényleges megvalósítását hiába keressük a legutóbbi csehszlovák költségvetésben. Különösen az iskolaügyi tárca tételeit vizsgálva, bukkan elő a magyar kisebbség megrövidítése. A magyarság kerek számban a köztársaság összlakosságának 5%-át képezi, de a magyar középiskolákra fordítandó összeg az előirányzott összes kiadásnak csak 2.8%-át teszi ki, vagyis a magyarság károsodása itt kerekben 2%. A magyar tanító-

képző intézetekre előirányzott összeg a teljes tételnek már csak 1.1%-a (itt a hiány már 4%), a szakiskolákra felvett összeg az egész tételnek 13%-a, a hiány itt is mintegy 37%. Jellemző, hogy a főiskolákra fordított 140 millióból a magyarságnak egy fillér sem jutott. (A csehszlovákiai főiskolák költségvetése 1427 millió koronát tesz ki, amiből a magyar tanszékre egy fillér sem jut.) De megfeledezett a költségvetés úgyszólván az összes magyar kultúrszükségletrol. Népművelésre 2 és egynegyed millió koronát irányoz elő a költségvetés, de a magyarság e téren sem részesül támogatásban. Színházak támogatására 18.2 millió koronát vett fel a költségvetés, a tavalyinál 5.5 millióval többet, de a magyar színi kultúra mindedig egy fillér segílyt sem kapott. (Ismeretes, hogy a német színházak állandó évi állami támogatásban részesülnek, a prágai német színház pl. most is 27 millió korona szubvenciót kapott.)

Közelebről nézve a dolgokat, a számszerű adatok fényénél látjuk csak, hogy részesedik a magyar kisebbség a csehszlovák demokrácia „áldásai-ban“. A költségvetési vita során tárultak fel azok a sérelmek, melyeket a magyar kisebbség az iskolapolitika terén kénytelen eltúrni. Esterházy János a képviselőház költségvetési bizottságának november 13-i ülésén megrázó erővel mutatta be a magyar népoktatás siralmas helyzetét. „Általánosan hangoztatott ellenérv, — mondotta — hogy elegendő népiskolája van az itt élő magyarságnak, de arról senki sem beszél, hogy ezek az iskolák olyan tanfelügyelők ellenőrzése alatt állanak, akik között egyetlen magyar sincs, sőt a legtöbbjük vezetőszerpet játszik a Slovenská Ligá-ban.“ Megemlí-tette a továbbiakban, hogy a magyar középiskolák fölött a pozsonyi és ungvári iskolaügyi reférátus magyarul nem tudó tisztviselői gyakorolják a legfőbb felügyeletet. Az összes állami magyar nyelvű középiskolák igazgatói nem magyar nemzetiségűek, a tanárok között pedig olyan is akad, aki nem tud magyarul. Érdekes statisztikai egybevetéssel mutatta ki Esterházy a magyarság iskolaügyi téren látható háttérbe szorítását: felemlítette ugyanis, hogy míg a történeti országokban 5735 lakosra esik egy polgári iskola, addig egy magyar nyelvű polgári iskola 49.000 magyar lélekszámának felel meg. Esterházy ezek után röviden a következőkben foglalta össze a Magyar Pártok kívánságát: „Kívánjuk — mondotta — az iskolai törvények, elsősorban az 1919-ik évi 189. számú törvény végrehajtását Szlovenszón, amelynek alapján meg kell kapnunk a bennünket megillető nép- és polgári iskolákat. Kívánjuk a magyar-nyelvű vallásoktatás biztosítását az összes népiskolák-ban, államiakban csak úgy, mint községekben.“

Csakugyan, az iskolaügy terén állapíthatók meg a legnagyobb vissza-élések. És — mint számszerű adatok mutatják — a meglévő demokratikus szellemű törvényekkel szöges ellentétben álló igazságtalan állapotokat az uralkodó rendszer nem is szándékozik megoldani. Esterházy, már említett beszédében megdöbbenő példáit említette az álhumanista csehszlovák iskolapolitikának. Szintiszta magyar községekben nincsenek magyar iskolák. A színmagyar Macsola kéttantermes iskolájában pl. egy-két finác és csendőr családja érdekében cseh iskolát szerveztek és betelepítették a magyar iskolába s ma az egyik teremben a cseh tanító 35 gyermeket, a másik tanteremben pedig két magyar tanító felváltva 124 magyar gyermeket tanít. Az ipolykéri magyar iskolát 1935-ben megszüntették. Macháza község előljárósága 42 magyar gyermek részére többször kért iskolát, de eredménytelenül. Sirák községben 58 szülő kérte a magyar tanítás bevezetését, szintén eredmény-telenül. Aknaszlatinán a tanítás egy kétszobás mellék helyiségben folyik, mert a kincstári róm. kat. négytantermes iskolaépület életveszélyes és az iskolafenntartó erdőkincstár nem hajlandó újat építeni. A kétszobás épület egyik tantermében a csekélyszámú cseh tanuló egyedül, a másikban 470

magyar gyermek nyer oktatást felváltva a ruszin gyermekekkel. Pályin községben mintegy 100 magyar szülő kérte a magyar nyelv fakultatív tanítását: Kővár igazgató még csak fel sem terjesztette a kérést a felettes hatóságokhoz. Nincs magyar iskola Nagyborsán, Csécsen, Makrancon, ami már állandó sérelmi téma, Gyertyánligeten, ahol 1936-ban felállítottak róm. kat. magyarnyelvű iskolát, de a rahói tanfelügyelő utasította a ruszin iskolaigazgatót, hogy tegyen feljelentést azon szülők ellen, akik a magyar iskolába írták gyermekeiket. Tótmegyeren 123 magyar gyermek számára kérnek már régebben magyar iskolát, de eredmény nélkül. Hasonló a helyzet a középiskolai oktatás terén is. A Munkácson visszaállítandó magyar középiskolai oktatás iránti kérelmet ez év júliusában immár hatodszor utasította el a minisztérium, bár a kérés teljesítését Dérer miniszter, sőt maga a köztársasági elnök is megígérte. Ungvár ezidén két beadványt is intézett a magyar gimnázium ügyében, de minden eredmény nélkül. A megokolás természetesen az, hogy nincs anyagi fedezet. Ezzel szemben a cseh gimnázium felépítéséhez a minisztérium két millió koronával járult hozzá.

Ugyanilyen siralmas a magyar iskolák helyzete Kárpátalján. Sőt itt az erőszakos cseh terjeszkedés még szembetűnőbb, mint Szlovenszón. A mintegy 40.000 lelket számláló csehek részére 51 ovódat, majdnem 100 elemi-, 18 polgári iskolát, 3 gimnáziumot és 1 tanítóképzőt létesített a kormányzat az államfordulat óta. A majdnem 120.000 lelket számláló magyarság kultúryomorát megdöbbentő adatokkal mutatta ki Hokky Károly a szenátus költségvetési vitáján. Megemlítette, hogy ma már számtalan szinmagyar községben cseh iskolát állítottak fel néhány finánc vagy csendőr számára. Szomorú, de egyben komikus esetként említette meg a técsői járásban uralkodó helyzetet, ahol ugyanis 66 cseh gyermek van és ezekre 55 tanító esik. A magyar iskolák helyzete viszont kétségbeejtő. A körösmezei róm. kat. elemi iskolát 1934-ben bezárták és azóta a magyar gyermekek a ruszin vagy a cseh iskolát kénytelenek látogatni. Megdöbbentő példaképpen említette meg a zapszonyi esetet, ahol 220 gyermek és 4 tanító didereg az életveszélyes iskolaépületben, mert az iskolafenntartó kincstár nem utalt ki az iskola részére fűtőanyagot. S ami a legérdekesebb, hogy mikor a község küldöttsége felkereste az ungvári országos hivatalt és siralmas helyzetükről panaszkodtak, a tanügyi osztály vezetőinek fogalmuk sem volt, hogy a kérdéses község Kárpátalja melyik részén fekszik.

És e kultúrsérelmeknek se vége, se hossza. A pozsonyi országos képviselőtestület december közepén tartott költségvetési vitáján tette szóvá dr. Salkovszky Jenő magyarpárti képviselő, hogy a magyarságot számarányához képest 69 elemi iskola illetné meg, 287 osztállyal, továbbá 22 polgári iskola és 2 gimnázium. A kulturális egyesületek támogatására fordított összegből körülbelül 200.000 korona illetné meg a magyar kisebbséget, evvel szemben a Szlovenszói Magyar Kultúregyesület csupán 10.000 koronát, a Dalosszövetség pedig 5000 koronát kapott. A magyar főiskolás egyesületek és a Magyar Menzaegyesületek pedig egyáltalában nem részesültek támogatásban, noha vagy 130.000 korona segélyre volna igényük.

A nyelvi jogoknak teljes mellőzéséről beszélt Jaross Andor, az Egyesült Párt országos elnöke november elején a képviselőház költségvetési bizottságában. A bevezetett rendszer az, hogy a közigazgatási hatóságok mindenütt az állam nyelvén hivataloskodnak, még oly községekben is, ahol pedig a magyarság számaránya meghaladja az összlakosságnak kétharmadát. Annak ellenére, hogy a nyelvtörvény kifejezetten kimondja, hogy az ily községekben minden hivatalos írás és rendelet elsősorban és feltétlenül a kisebbség nyelvén adandó ki. Tarthatatlan állapotok uralkodnak a pozsonyi tartománygyűlésben is. A népszámlálás 20% alá szorította le országos viszonylatban

a magyarság arányszámát § a hatályban lévő törvény szerint a magyar képviselők csak akkor szólalhatnak fel magyarul, ha oly tárgyról van szó, mely egy minősített kisebbségi járásra vonatkoztatható. Így azután előáll az a helyzet, hogy a magyar képviselő egy felszólalás keretében hol magyarul, hol szlovákul kénytelen beszélni. Úgy látszik, a nyelvjogi sérelmek enyhítését célozta volna a miniszterelnöknek a járási főnökökhöz intézett rendeleté, mely szerint a járási hivatalok a nemzetiségek által lakott községekkel a nemzetiség nyelvén kötelesek levelezni. De — hozzátézi a rendelet — csak ott, ahol a község lélekszáma nem haladja meg a 3000-et vagy a csehszlovák kisebbség a 20%-ot. A valóságban e rendelet hasznavehetetlen volta csakugyan nyilvánvaló.

AZ UTÓBBI HÓNAPOK politikai tanulságai, kulturális és nyelvi téren látható, és a kormány részéről figyelemre is alig méltatott sérelmek a kisebbségi magyarságot politikai erőinek mind teljesebb kifejlesztésére kényszerítik. Az Egyesült Párt vidéki szervezetei az őszi hónapokban egymás után alakulnak meg. November első napjaiban Kassán, pár nappal később Rozsnyón, majd Komáromban alakult meg a párt új vezetősége. Mindenütt a legteljesebb összhang és egyetértés jegyében. Felejthetetlen napja volt Kelet-szlovenszko magyarságának december 13-án a Szepsiben megtartott zászlóavatás, ahol az Egyesült Párt országos vezetőinek jelenlétében adta át Esterházy János, a kassai kerület képviselője a kerület szavazóinak a párt első zászlaját. Többszer magyar földműves jelenlétében zajlott le a lélekemelő ünnepség, melyen mint szónokok Jaross és Esterházy ismertették a párt politikai munkásságát. December 18-án az Egyesült Párt végrehajtóbizottsága Zsolnán ülést tartott, ahol Jaross Andor országos elnök az új nemzeti eszme mindent átfogó értelméről beszélt. „A gazdasági életben — mondotta — is szükség van azon vezérelv hangsúlyozására, hogy csak az a gazdasági vállalkozás tekinthető értéknek, mely a nemzeti kollektívum érdekeit is szemmel tartja és közvetve szolgálja. Vállaljuk az egységes nemzeti közvélemény kialakításának feladatát, a demokrácia és szociális felelősségérzet mindenkori szemmeltartásával s nyilvánvaló, hogy ezt a munkát nemcsak a párt keretein belül, hanem annak korlátain túl az egész közélet mezején ki akarjuk fejleszteni.“ Esterházy ügyvezető elnök a párt politikai állásfoglalásáról beszélt és kifejtette, miért kellett a kisebbségi pártoknak ellenzékben maradniok. A magyarság hivatalos tényezői hiába hívták föl a kormányzat figyelmét a tarthatatlan igazságtalanságokra és kérték azoknak orvoslását. Ily körülmények között a magyar pártok nem tehetnek mást, mint folytatják az ellenzéki politika útját.

Impozáns keretek között zajlott le Kassán november közepén a kassai Kazinczy Társaság rendezésében a szlovenszko országos kultúránkét, mely a kisebbségi kultúrmunkások országos találkozója volt. A csehszlovákiai magyar kultúráict valamennyi jelentős tényezője megjelent a kassai kultúrmanifesztáción és a nagyobb magyar kultúrszövetségek is képviseltették magukat. Az országos ankét kiemelkedő pontja a Csehszlovákiai Magyar Irodalmi Szövetség első közgyűlése volt. A Szövetség még 1934 márciusában alakult meg Komáromban, a kassai Kazinczy Társaság, a pozsonyi Toldi Kör és a komáromi Jókai Egyesület közös elhatározásából. A Szövetség most tartotta első közgyűlését, ahol azonnal megválasztották az országos vezetőséget is. Hasonlóképpen az egész kisebbségi magyarság kultúrünnepe volt november végén a komáromi Jókai Egyesület 25 éves fennállásának alkalmából rendezett művelődési ünnepség. A fényes külsőségek között megrendezett ünnepségen a kisebbségi politika vezetői és a kulturális élet irányítói nagy számmal jelentek meg. A tradicionális Jókai serlegbeszédet

ezúttal Sziklay Ferenc mondotta, aki az új kisebbségi embertípusról beszélt, „öljünk ki szíveinkből — mondotta többek között — minden önös érdeket. Mindenki másért éljen s ha ezt mindenki megteszi, mindenki jól jár, mert kamatostól visszakapja a meggazdagodott közösségtől azt, amit a szegény közösségnek adott. Legyünk hűek a nemzeti gondolathoz mindig, mint voltak azok, kiknek szellemvére itt piroslik szimbolikusan már e megszentelt helyen. És vessen ki magából a kisebbségi társadalom mindenkit, aki híg jelszavaktól részegüként megtagadja nemzettestünk iránt köteles esküjét. De nemcsak azt, aki fellobbanó lelkesedésében kimondta az esküt, azt is, aki hallgatásával megtagadja.“

A LEGUTÓBBI ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS és a kisebbségekkel szemben folytatott politika — a magyarság számára csak egy lehetőséget hagy nyitva: folytatni állhatatosan és gerincesen a 18 év óta képviselt ellenzéki irányt. Azonban ez az ellenzékiesség nem „renitencia“, amint erre Szüllő Géza mutatott rá nagyon találóan az Egyesült Pártok pozsonyi klubülésén (január 16.), nem állambontó, hanem éppen fordítva: „államot javítani akaró“ politika. Szüllő említett nevezetes beszédében számos kisebbségi vonatkozású fontos kérdésre is kitért és precízen fogalmazta meg a kisebbségi népek államhoz való viszonyát. „Mi ebben az államban teljesjogú állampolgárok akarunk lenni és a teljesjogság alatt értjük azt, hogy nem szabad és nem lehet bennünket sem elnemzetleníteni, sem pedig minket asszimilálni.“ Részletesen beszélt az aktivizmus és ellenzékiesség kérdéseiről. „Abban a pillanatban, — mondotta — mikor mi a csehszlovák állam polgárai lettünk, a magunk erőviszonyainak tudatában ráhelyezkedtünk az állam alapjára, s abban a tényben, hogy a parlamenti életben résztveszünk, leléptünk a passzivitás álláspontjáról. Parlamenti ellenzéki álláspontunkban nyilvánul meg az, hogy aktivisták vagyunk. Az aktivizmus nem abban áll, hogy mi a kormányt támogassuk! Az alkotmányos jog és kötelesség nem cserekereskedelem. Nem aktivizmus a kormánypártiság és nem passzívizmus az ellenzékiesség!“ Beszéde során Szüllő megemlékezett a legfontosabb belpolitikai kérdésekről, beszélt az agrárpárt propagandájáról, mely elsősorban szeretné az ellenzéki magyarság politikai sorait megbontani. Megemlékezett a magyar kisebbség lépten-nyomon látható sérelmeiről és leszögezte, hogy a magyarság „ebben az államban nem kíván egyebet, csak azt, hogy mindazok a szabadságjogok, amelyeket részünkre az alkotmánylevél és a kisebbségi szerződések garantálnak, teljes egészükben teljesíttessenek.“

Csak annyi szabadságot kíván a kisebbségi magyarság, amennyit a nemzetközi szerződések és a csehszlovák állam alapokmánya is biztosítanak. Semmi többet. És érdekes, a való tények fényénél látjuk csak, hogy a demokrácia „áldásait“ élvező magyarság számára a prágai kormányzat még ezekből a nemzetközileg biztosított szabadságjogokból is csak neveléses morzsákat, odavetett koldusfilléretet juttat.

ÖLVEDI JÁNOS